

وضعیت حفظ حریم خصوصی کاربران در فضای مجازی: مطالعه موردی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام

***صالح رحیمی:** دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول) s.rahimi@razi.ac.ir

فرامرز سهیلی: دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.

رؤیا مهدی‌پور: کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کتابدار کتابخانه‌های عمومی، ایلام، ایران.

فاطمه رحیمی: کارشناسی ارشد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف تعیین نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در مورد حریم خصوصی برخط انجام شده است. **روش:** این پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ نحوه‌ی جمع‌آوری داده‌ها یک پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی است. در این پژوهش، ۱۳۶ نفر از کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه تومن و مک‌کینن (۲۰۱۸) استفاده شد. پایایی این پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۱ به‌دست آمد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از جداول توزیع فراوانی و آزمون آماری کای-دو در نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس استفاده گردید.

یافته‌ها: کتابداران از اینکه دولت و شرکت‌ها اطلاعات شخصی زیادی درباره آن‌ها گردآوری می‌کنند، نگران هستند و بر این باورند که سازمان‌ها و مؤسسات دولتی نباید اطلاعات شخصی افراد را با اشخاص ثالث به‌اشتراک بگذارند، مگر با مجوز خود فرد.

نتیجه‌گیری: در مورد حریم خصوصی در کتابخانه نگرانی‌های بسیاری وجود دارد که این میزان از نگرانی در طی پنج سال گذشته افزایش یافته است. در کتابخانه‌های عمومی سواد حریم خصوصی برخط به کاربران و کتابداران آموزش داده نمی‌شود و برخی از کتابداران معتقدند که کتابخانه در زمینه حفظ اطلاعات خصوصی کاربران سیاستی ندارد. کتابخانه‌های عمومی استان ایلام باید اقدامات جدی‌تر در راستای حفظ حریم خصوصی برخط کتابداران و کاربران انجام دهند و سیاست‌هایی را در این زمینه تدوین کنند و نیز سیاست‌های موجود به‌خوبی برای کتابداران تشریح شود.

کلیدواژه‌ها: فضای مجازی، سواد اطلاعاتی، حریم خصوصی برخط، کتابخانه‌های عمومی ایلام.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت کننده: حامی مالی نداشته است.

شبهه استناد به این مقاله

APA: Rahimi, S., Soheili, F., Mehdipoor, R., Rahimi, F., (2021). A survey on Ilam public librarians' attitudes related to library practices and online privacy. *Human Information Interaction*, 8(3);57-73. (Persian)

Vancouver: Rahimi S, Soheili F, Mehdipoor R, Rahimi F. A survey on Ilam public librarians' attitudes related to library practices and online privacy. *Human Information Interaction*. 2021;8(3): 57-73. (Persian)

انتشار مجله تعامل انسان و اطلاعات با حمایت مالی دانشگاه قزوین انجام می‌شود.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با [CC BY-NC-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/) صورت گرفته است.

A Survey on Ilam Public Librarians' attitudes related to library practices and online privacy

*Saleh Rahimi: Associate Professor of Knowledge and Information Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. (Corresponding author) s.rahimi@razi.ac.ir

Faramarz Soheili: Associate Professor of Knowledge and Information Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Roya Mehdipoor: M.A in Knowledge and Information Sciences, Public librarian, Ilam, Iran.

Fatemeh Rahimi: M.A in Knowledge and Information Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.

Received: 01/05/2021

Accepted: 30/06/2021

Abstract

Purpose: The purpose was to determine the attitude of Ilam's public librarians regarding online privacy.

Method: This is an applied survey research. Out of the population of public Librerians in Ilam, 136 public librarians were selected as a sample. Toman and McKinnon (2018) questionnaire was the intruemnt used to collect data. The questionnaire reliability of 0.91 was obtained through Cronbach's alpha. In order to analyze the data, frequency distribution tables and chi-square test were used by SPSS.

Findings: Librarians are concerned that government and corporations collect a great deal of personal information about them, and believe that government agencies and institutions should not share individuals' personal information with third parties except with the individual's consent.

Conclusion: There is an increased concerns about privacy in the libraries, which has amplified over the last five years. Public libraries do not teach online privacy expertise to users and librarians. Also, some librarians believe that libraries have no policy on protecting users' privacy. Public libraries in Ilam province should take additional stern measures to protect the online privacy of librarians and users and formulate policies in this area, as well as explain the existing policies to the librarians.

Keywords: Cyberspace, Information literacy, Online Privacy, Ilam Public Libraries.

Conflicts of Interest: None

Funding: None.

How to cite this article

APA: Rahimi, S., Soheili, F., Mehdipoor, R., Rahimi, F., (2021). A survey on Ilam public librarians' attitudes related to library practices and online privacy. *Human Information Interaction*, 8(3);57-73. (Persian)

Vancouver: Rahimi S, Soheili F, Mehdipoor R, Rahimi F. A survey on Ilam public librarians' attitudes related to library practices and online privacy. *Human Information Interaction*. 2021;8(3): 57-73. (Persian)

در سراسر دنیا، گستردگی استفاده از اینترنت در زمینه‌های مختلف از جمله تحصیل، کار و زندگی فرصت‌های جدید و راحت‌تری برای برقراری ارتباط با دیگران مهیا کرده است. در فضای مجازی، حریم خصوصی و اطلاعات هر کاربر از مهم‌ترین دارایی‌های فرد به‌شمار می‌رود. در شبکه اینترنت افرادی هستند که همواره به دنبال دستیابی به اطلاعات شخصی دیگران هستند. از سایت‌های مختلف گرفته تا شبکه‌های اجتماعی، اپلیکیشن‌های موبایل، افزونه‌ها، بدافزارها و ویروس‌ها همه و همه تهدیدهایی هستند که باید در مقابل آن‌ها آماده بود. با اینکه تحول فناوری-های دیجیتال، محافظت از داده‌ها را پیچیده‌تر کرده است، اما کتابخانه‌ها باید از حریم خصوصی کاربران به‌عنوان یک حق اساسی حمایت کنند. امروزه در سراسر جهان استقبال فراوانی از حضور در شبکه‌ها و اجتماعات مجازی از سوی کاربران شده است. اما بحث‌های گسترده‌ای درباره مزایا، خطرها و تبعات حضور در این محیط‌ها برای حریم خصوصی کاربران به موازات این رشد چشم‌گیر استقبال، مطرح شده است (تومن و مک‌کینن^۱، ۲۰۱۸). کتابخانه‌ها همواره نیاز به جمع‌آوری اطلاعات از کاربران خود، برای پیگیری امور مختلف از جمله کتاب‌های به امانت برده شده و یا سایر موارد و خدمات مورد استفاده کاربر دارند. قبل از ظهور اینترنت، ایجاد کتابخانه دیجیتال و گسترش فناوری در کتابخانه‌ها برای امانت کتاب، نگه‌داشتن سوابق کاربران و دسترسی زیاد به منابع الکترونیکی و حریم شخصی کاربران مسئله‌ی زیاد پیچیده-ای نبود (کومبز^۲، ۲۰۰۴). با این حال، فناوری‌های اطلاعاتی و فضای مجازی به طرز چشم‌گیری حریم خصوصی را در همه جنبه‌های زندگی روزمره ما متحول کرده است. در این شرایط، کتابخانه‌ها نیز از این امر مستثنی نیستند و شامل حریم خصوصی کتابخانه‌ها نیز می‌شود. کتابخانه‌ها در مورد پیامدهای امانت دادن الکترونیکی کتاب و همچنین فناوری‌های قابل استفاده در کتابخانه‌ها بر روی حریم خصوصی و محافظت از اطلاعات کاربران خود تأکید می‌کنند (تومن و مک‌کینن، ۲۰۱۸). کتابخانه به مثابه یک نهاد اجتماعی است که همانند سایر نهادهای اجتماعی به لحاظ دامنه کارکردها و میزان درگیری که با آگاهی‌ها و اندیشه‌ها، و دانش مردم متفاوت است. کتابخانه عمومی از جنبه درگیری با نظام آگاهی‌ها، اندیشه‌ها و دانش مردم، به‌طور بالقوه سطح تأثیرگذاری وسیع و در عین حال عمیقی بر جامعه دارد، که قابل برنامه‌ریزی و بهره‌برداری است (پارسازاده و شقاقی، ۱۳۸۸). کتابخانه‌های عمومی به همه طبقات و گروه‌های

اجتماعی با نیازها و خصوصیات متفاوت، خدمات ارائه می‌دهد. در یک کتابخانه عمومی دسترسی به فضای فیزیکی و سایر زیرساخت‌های کتابخانه عمومی نوعی تعامل در بین شهروندان ایجاد می‌کند و آن‌ها از این تعامل احساس سودمندی می‌کنند (زوارقی، ۱۳۸۸).

از سویی دیگر، هر سازمان و مؤسسه حرفه‌ای، برای ادامه حیات خود نیازمند ارائه رفتارها و الگوهای اخلاقی است تا بتواند پشتیبانی جامعه را در تداوم خود کسب کند و در این راه باید اخلاقی را نشان دهد که جامعه می‌پسندد (نوری و شاه‌شجاعی، ۱۳۸۹). مسائل اخلاقی بحث اطلاع‌رسانی در دنیای امروز بسیار پیچیده‌تر شده است. این مسائل اخلاقی به تدریج تکمیل و مقررات جامعی در این زمینه برای سامان دادن روابط داخلی هر حرفه وضع شد که برخی از آن‌ها عبارت است از: ۱. صلاحیت کتابدار یا اطلاع‌رسان، ۲. احترام به مسائل محرمانه کاربران، ۳. استقبال حرفه‌ای و آزادی هوشمندانه، ۴. بی‌طرفی، ۵. رعایت اصول اخلاقی در مسائل مالی، ۶. درستکاری اعضا (اشرفی، ۱۳۸۷؛ نقل از نوری و شاه‌شجاعی، ۱۳۸۹).

برخی از صاحب‌نظران، مسائل اخلاقی اطلاع‌رسانی را در قالب-های تولید، اشاعه، و کاربرد اطلاعات مورد توجه قرار می‌دهند. امروزه برای دست یافتن به صداقت در اشاعه اطلاعات باید از بهترین و مجهزترین ابزارهای اطلاع‌رسانی بهره گرفت. این امر پیچیدگی‌های اخلاقی زیادی را به وجود می‌آورد، به‌ویژه آنکه چنین ابزارهایی در اختیار گروهی خاص باشد. در این باره سه اصل قابل طرح است (لد، ۱۹۸۵، ص ۱۳-۸؛ نقل از نوری و شاه-شجاعی، ۱۳۸۹):

۱. آزادی همه در استفاده از اطلاعات به‌ویژه اطلاعات تخصصی، مشروط به رعایت محدودیت‌های سیاسی و اختصاصی و...؛
  ۲. حفاظت از اطلاعات شخصی مربوط به تولیدکنندگان و استفاده‌کنندگان؛
  ۳. عدم تبعیض در تهیه اطلاعات و عدم جهت‌گیری عمدی از سوی تولیدکنندگان برای گمراهی استفاده‌کنندگان.
- کتابخانه‌های عمومی باید کارکنان خود را از خطرات بالقوه در کمین حریم خصوصی آن‌ها در هنگام استفاده از اینترنت و شبکه-های اجتماعی آگاه کنند تا مراجعان بتوانند در هنگام استفاده آنلاین این فضاها، از اطلاعات شخصی خود، آگاهانه محافظت کنند (تومن و مک‌کینن، ۲۰۱۸). آگاهی از اقدامات کتابخانه و نحوه احساس و نگرش کتابداران در مورد مسائل مربوط به حریم عمومی، اولین قدم برای درک حریم خصوصی در کتابخانه‌های

² Coombs

¹ Tummon & McKinnon

در چه حوزه‌هایی به امانت برده شده وجود دارد، کتابداران نباید این اطلاعات را بدون اجازه کاربران در اختیار دیگران قرار دهند، زیرا با دانستن حوزه‌های مطالعاتی افراد می‌توان به باورهای سیاسی و مذهبی و فرهنگی آنان پی برد.

در مقایسه با کشورهای غربی (به‌ویژه آمریکا و کانادا)، در مورد نگرش کتابداران نسبت به حریم خصوصی برخط و بررسی اقدامات کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی در مورد حفظ حریم خصوصی برخط در ایران، اطلاعات کمی گزارش شده است و پژوهشی در این زمینه یافت نشد. با توجه به اینکه نتایج پژوهش‌هایی که در کشورهای دیگر انجام شده است را نمی‌توان به کشور ایران تعمیم داد، زیرا کشورها از نظر قوانین و مقررات و از لحاظ فرهنگی با هم متفاوت هستند، حتی قوانین محافظت از داده‌های شخصی و حریم خصوصی در کشورهای مختلف متفاوت است (جسکه^۱ و همکاران، ۲۰۱۶). لذا، بررسی اقدامات و عملکرد کتابخانه‌های عمومی در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط و بررسی نگرش کتابداران در مورد حریم خصوصی برخط امری ضروری به نظر می‌رسد.

اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، تعیین نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در مورد حریم خصوصی برخط و عملکرد کتابخانه‌های عمومی در مورد حفظ حریم خصوصی برخط است.

این پژوهش سعی دارد به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

- ۱) نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در مورد موضوعات عمومی مرتبط با حریم خصوصی برخط (مانند افراد و سازمان‌هایی که به صورت برخط اطلاعات شخصی آنان را جمع‌آوری یا مشاهده می‌کنند) چگونه است؟
- ۲) آیا سطح نگرانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در طی پنج سال گذشته تغییر یافته است؟
- ۳) کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در زمینه آموزش سواد حریم خصوصی و نحوه حفاظت از حریم خصوصی کتابداران چه اقداماتی را انجام داده است؟

پیشینه پژوهش

هنگام استفاده از اینترنت و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی دیگر، بحث گفتگویی در آغاز هر رابطه میان خودافشاگری از یک سو و حفظ حریم خصوصی از سوی دیگر رخ می‌دهد (سیاسی‌راد و بیچرانلو، ۱۳۹۶). بنابر نظریه تنظیم حریم خصوصی آلتمن^۲ (۱۹۷۷)، نیروهای متناقضی در هر مرحله از رشد روابط میان افراد، وجود دارد که از یک جهت موجب حفظ حریم خصوصی و

عمومی ایران است (عزیزی، رحیمی و احمدی، ۱۳۹۹). کتابخانه‌های عمومی دارای کاربران بسیار زیادی هستند، کتابخانه‌های عمومی به تمامی اقشار جامعه با هر سن و شغلی و سطح تحصیلاتی خدمات ارائه می‌دهند، در نتیجه سواد حریم خصوصی برخط در کتابخانه‌های عمومی از اهمیت بسیاری برخوردار است. این مطالعه به ارزیابی نقش کتابخانه‌ها در آموزش نحوه محافظت از حریم خصوصی و خطرات حریم خصوصی برخط به کتابداران می‌پردازد و ممکن است کتابخانه‌هایی را نشان دهد که هیچ‌سیاستی در زمینه حفظ حریم خصوصی کتابداران نداشته باشند و یا اقدامی هم در این زمینه انجام نداده باشند. این اطلاعات می‌تواند سیاست‌ها و برنامه‌های کتابخانه‌ها را به سمتی هدایت کند که در آینده محیطی را ایجاد کنند که حریم خصوصی در آن محافظت می‌شود و کتابداران بتوانند در مورد اقدامات برخط خود آگاهانه اقدام کنند.

اهمیت و ضرورت

با توجه به رایج شدن بی‌اخلاقی‌های گسترده‌ای مانند هک، دسترسی غیرمجاز به اطلاعات، ویروس‌ها، کلاهبرداری و جعل رایانه‌ای و موارد مشابه که در فضای مجازی صورت می‌گیرد و اهمیت بسیار زیاد سهم فناوری اطلاعات در عملکرد کتابخانه‌های امروزی که به صورت الکترونیکی و دیجیتالی پاسخگوی نیاز کاربران خود هستند، فعالیت‌های اخلاقی خوب کتابداران به‌عنوان متخصصان فناوری اطلاعات در استفاده از همه جنبه‌های فناوری حیاتی است (پورقهرمانی، ۱۳۹۱؛ ترکمن و احمدی، ۱۳۸۵).

دانشجویان از جمله کاربران بالفعل و بالقوه اینترنت هستند که روزانه ساعات زیادی را با این فناوری سپری می‌کنند. اما از آنجایی که بیشتر آن‌ها اطلاعات کافی درباره حفاظت از حریم خصوصی خود در اینترنت ندارند، اطلاعات خصوصی‌شان را به راحتی در اختیار دیگران قرار می‌دهند به همین خاطر ممکن است که از داده‌های آن‌ها استفاده غیر قانونی صورت گیرد و منجر به خسارت‌های مادی یا معنوی برای آن‌ها گردد. در اکثر این موارد این مشکلات با استفاده از غفلت کاربران و ناآگاهی آن‌ها صورت می‌گیرد. با در نظر گرفتن این شرایط لازم است که به‌طور دقیقی نسبت به حریم خصوصی در اینترنت حساس بوده و اقدامات لازم را به‌منظور افزایش سواد حریم خصوصی برخط به کار بست. دانشجویان می‌توانند با بهره‌گیری از این سواد، با خیال آسوده‌تری از اینترنت استفاده کنند و کنترل بهتری بر روی انتشار اطلاعات شخصی‌شان داشته باشند (عزیزی، رحیمی و احمدی، ۱۳۹۹). در سیستم کتابخانه‌ها اطلاعات شخصی افراد و اینکه چه کتاب‌هایی

² Altman's Privacy Regulation Theory

¹ Jeske

دور شدن از دیگران می‌شود و از جهتی دیگر فرد را به سمت خودافشاگری می‌کشاند (آلمن، ۱۹۷۷؛ نقل در: درلگا، وینستد و گرینه^۱، ۲۰۰۸). بنابراین، برای استفاده بهتر و برقراری ارتباط‌های مؤثرتر در فضاهای مجازی افراد باید این تناقض میان افشای اطلاعات و حریم خصوصی خود را حل کنند (بارچ و دیلن^۲، ۲۰۱۶). یکی از راه‌های حل این تناقض برخورداری افراد از سواد حریم خصوصی برخط است (ترپت و همکاران^۳، ۲۰۱۵).

در رابطه با مطالعه حاضر، پژوهش‌هایی در داخل و خارج از کشور انجام شده که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود تا جایگاه پژوهش خود را در میان آن‌ها مشخص کنیم.

حمیدی (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی اخلاق و حفاظت از حریم خصوصی برخط کودکان با رضایت والدین پرداخت. نتایج ارزیابی نشان داد که طرح رضایت برخط والدین، به آسانی قابل استفاده بوده و والدینی که از دانش بالای رایانه برخوردار نیستند نیز می‌توانند از آن برای محافظت از حریم خصوصی فرزندان خود بهره‌گیرند. در نتیجه، نظارت برخط والدین، این پتانسیل واقعی را دارد تا والدینی را که اطلاعات کمی درباره فعالیت‌های کودکان دارند، هدایت کند. به‌علاوه، کودکانی که بیشتر مایل‌اند اطلاعاتشان را با والدین خود در میان بگذارند، تمایل به سازش بیشتری داشته و کمتر مایل‌اند که رفتارهای خطرناکی را به صورت برخط انجام دهند.

سیاسی‌راد و بیچرانلو (۱۳۹۶) در پژوهشی الگوهای به‌کارگیری راهبردهای سواد حریم خصوصی برخط را مورد بررسی قرار دادند. نتایج در نهایت با شناسایی دو مفهوم کلی مزایا و خطرهای «روانشناختی» و «اجتماعی» چنین تناقضی را برای کاربران دختر تأیید کرده است. این تضاد به‌ویژه در دستیابی به مزایای روانشناختی بیشتر بوده است. به این معنا که کاربران در اغلب موارد در دستیابی به مزایای روانشناختی، مانند «بیان و بهبود احساسات فردی»، «تخلیه هیجان‌ات فردی» و «شفاف‌سازی خود» خطرهای بیشتری را احساس کرده‌اند.

حسینی‌سنو و مظاهری (۱۳۹۷) در پژوهشی تأثیر حریم خصوصی، امنیت و اعتماد ادراک شده بر رفتار به اشتراک‌گذاری اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی موبایل با نقش تعدیل‌کننده متغیر جنسیت را مورد بررسی قرار دادند. تحلیل یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که امنیت و حریم خصوصی بر اعتماد کاربران تأثیر مستقیم دارد. همچنین امنیت ادراک شده به عنوان متغیر میانجی بین حریم خصوصی و اعتماد عمل می‌کند. نتایج

نشان می‌دهد که اعتماد بر رفتار به اشتراک‌گذاری اطلاعات، تأثیر قابل توجهی دارد و تأثیر حریم خصوصی و امنیت بر اعتماد برای مردان قوی‌تر است. به‌علاوه، تأثیر اعتماد بر تمایل به دادن اطلاعات بیشتر از تمایل به گرفتن اطلاعات است. در این پژوهش، تأثیر قابل ملاحظه‌ای بین تمایل به گرفتن اطلاعات و اشتراک‌گذاری اطلاعات مشاهده نشد.

عزیزی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان دانشگاه رازی پرداخته است. یافته‌ها حاکی از آن است که سطح سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان دانشگاه رازی کمتر از مقدار متوسط است. از میان ویژگی‌های فردی، مقطع تحصیلی و سابقه استفاده از اینترنت با متغیر سواد حریم خصوصی برخط ارتباط معناداری دارند و افراد با تحصیلات بیشتر و سابقه طولانی‌تر در استفاده از اینترنت سواد بیشتری دارند.

زیمرز^۴ (۲۰۱۴) نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، مدرسه‌ای و تخصصی در ایالات متحده آمریکا در مورد حریم خصوصی را مورد بررسی قرار داد. نتایج این پژوهش، حاکی از نگرانی زیاد کتابداران در مورد حریم خصوصی است و کتابداران تمایل داشتند که دسترسی به اطلاعات شخصی تحت کنترل خودشان باشد. اما یافته‌های این پژوهش تغییر در نگرش به حریم خصوصی را نسبت به گذشته نشان می‌دهد.

یافته‌های پژوهش ترپت و همکاران (۲۰۱۵) نشان داد که در نگرش حریم خصوصی برخط کاربران و رفتارهای حریم خصوصی برخط آنان تفاوت‌هایی وجود دارد. کاربران نسبت به افشای اطلاعات شخصی در اینترنت ابراز نگرانی می‌کنند، اما جزئیات شخصی و گاه صمیمی زندگی خود و دیگران را در محیط‌های مختلف برخط به اشتراک می‌گذارند.

لامبرت، پارکر و بشیر^۵ (۲۰۱۵) در پژوهشی با موضوع خطرات مربوط به حریم خصوصی کاربران کتابخانه عمومی، به تجزیه و تحلیل سیاست‌های حفظ حریم خصوصی فروشندگان محتوای دیجیتال پرداختند. بررسی‌ها نشان داد که سیاست‌های حفظ حریم خصوصی با استانداردهای حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی مطابقت دارد و برای مراجعین این دسته از کتابخانه‌ها قابل دسترسی و قابل درک است. همچنین، نتایج نشان داد که در حالی که سیاست‌های فروشندگان در راستای حفظ حریم خصوصی اکثراً مطابق با استانداردهای سازمان صنعت^۶ در کشور آمریکا

⁴ Zimmer's

⁵ Lambert, Parker & Bashir

⁶ Standards of American industry

¹ Derlega, Winstead & Greene

² Bartsch & Dienlin

³ Trepte, et al

است و کتابداران تمایل داشتند که دسترسی به اطلاعات شخصی تحت کنترل خودشان باشد (زیمرز، ۲۰۱۴).

پیشینه‌های ارائه شده نشان می‌دهد که مطالعاتی راجع به حریم خصوصی و اهمیت آن و خطراتی که حریم خصوصی کاربران را تهدید می‌کند، انجام شده است. اما از آنجایی که فعالیت‌های برخط فراگیر شده است و تقریباً اکثر افراد به‌ویژه کاربران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی روزانه به‌نوعی فعالیت‌های برخط انجام می‌دهند لذا، در هیچ‌کدام از پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور حریم خصوصی برخط کتابداران کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی قرار نگرفته است. بنابراین، پژوهش حاضر به بررسی نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در مورد حریم خصوصی برخط و اقدامات کتابخانه در جهت حفظ حریم خصوصی برخط می‌پردازد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به روش توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام می‌باشد. تعداد کتابخانه‌های عمومی استان ایلام، ۴۵ باب کتابخانه با ۱۳۶ کتابدار است. از آنجایی که حجم جامعه پایین است لذا، از نمونه‌گیری صرف نظر و جامعه این پژوهش به صورت تمام شماری انتخاب شده است. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از یک پرسشنامه استاندارد متشکل از دو بخش استفاده شد. بخش اول ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ دهندگان را با ۶ سؤال مورد بررسی قرار می‌دهد. در بخش دوم، جهت بررسی نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام از پرسشنامه تومن و مک‌کینن (۲۰۱۸) بهره گرفته شد. این پرسشنامه دارای ۲۸ گویه و ۶ سؤال است. سؤال‌های ۱ تا ۶ مربوط به متغیرهای جمعیت‌شناختی پژوهش هستند. گویه‌های ۱ تا ۱۲ و ۱۸ تا ۲۸ نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام نسبت به حریم خصوصی برخط را ارزیابی می‌کنند و گویه-های ۱۳ تا ۲۰ عملکرد کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در جهت حفظ حریم خصوصی برخط را می‌سنجند. همچنین، برخی تغییرات با توجه به مسائل بومی و فرهنگی کشور در پرسشنامه ایجاد شد و سپس روایی و پایایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. جهت سنجش روایی محتوایی پرسشنامه، از نظرات پنج نفر از اعضای هیات علمی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی بهره گرفته شد. به این ترتیب پرسشنامه از طریق پست الکترونیکی برای آن‌ها ارسال و اعمال نظرات دریافتی از جانب آن‌ها، روایی محتوایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نیز

است و این سیاست‌ها نتوانسته‌اند استانداردهای جدید کتابخانه‌های عمومی را رعایت کنند.

جسکه و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی فصل مشترک آزادی اطلاعات، قانون حفظ حریم خصوصی و خدمات کتابخانه در حوزه‌های قضایی کانادا را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن بود که نگرش به حریم خصوصی، حتی در بین کشورهای غربی مانند کانادا و ایالات متحده، می‌تواند از نظر فرهنگی متفاوت باشد. به عنوان مثال، قوانین محافظت از اطلاعات خصوصی در کانادا و ایالات متحده بسیار با هم تفاوت دارند.

تومن و مک‌کینن (۲۰۱۸) در پژوهشی نگرش و عملکرد کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی کانادا درباره حریم خصوصی برخط را مورد بررسی قرار دادند. به‌طور کلی، کتابداران دانشگاهی کانادا عقیده دارند که حفاظت از حریم خصوصی و آموزش مشتریان در مورد مسائل مربوط به حریم خصوصی برخط اهمیت بسیاری دارد. با این حال، بسیاری از کتابداران دانشگاهی کانادا در مورد اینکه کتابخانه‌ها هر کاری که می‌توانند انجام می‌دهند تا از حفظ حریم خصوصی حمایت کنند، تردید دارند.

اسکرینجاریچ، بوداک و راج^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی کیفیت درک شده مقررات مربوط به حفظ حریم خصوصی و نگرانی‌های مربوط به حریم خصوصی برخط را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که اثربخشی درک شده از مقررات دولتی مربوط به حفظ حریم خصوصی، نگرانی‌های راجع به حریم خصوصی برخط را کاهش می‌دهد در حالی که اضطرابی که هنگام استفاده از رایانه به سراغ کاربران می‌آید تأثیر عمده‌ای بر نگرانی درباره حریم خصوصی برخط دارد.

کتابداران دانشگاهی کانادا عقیده دارند که حفاظت از حریم خصوصی و آموزش مشتریان در مورد مسائل مربوط به حریم خصوصی برخط اهمیت بسیاری دارد (تومن و مک‌کینن، ۲۰۱۸). سیاست‌های حفظ حریم خصوصی با استانداردهای حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی مطابقت دارد (لامبرت، پارکر و بشیر، ۲۰۱۵). کاربران نسبت به افشای اطلاعات شخصی در اینترنت ابراز نگرانی می‌کنند، اما جزئیات شخصی و گاه صمیمی زندگی خود و دیگران را در محیط‌های مختلف برخط به اشتراک می‌گذارند (ترپت و همکاران، ۲۰۱۵). نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، مدرسه‌ای و تخصصی در ایالات متحده آمریکا نشان‌دهنده نگرانی زیاد کتابداران در مورد حریم خصوصی

¹ Skrinjaric, Budak & Rajh

یافته‌های پژوهش

در این بخش، داده‌های به‌دست آمده از توزیع پرسشنامه‌ها در دو بخش یافته‌های توصیفی و یافته‌های استنباطی تجزیه و تحلیل شدند. ابتدا یافته‌های توصیفی، توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت-شناختی ارائه شده و سپس در بخش یافته‌های استنباطی به سؤال‌های پژوهش پاسخ داده می‌شود.

با استفاده از آفای کروباخ محاسبه و برابر با $0/91$ به‌دست آمد. لذا، پرسشنامه از پایایی مطلوبی برخوردار است. بعد از توزیع پرسشنامه‌ها، 124 (معادل $91/18$ درصد) پرسشنامه برگشت داده و برای توصیف و تحلیل وارد نرم‌افزار اسپاس نسخه 22 شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از جداول توزیع فراوانی و آزمون آماری کای-دو استفاده گردید.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب متغیرهای وضعیت تأهل، جنسیت، سطح تحصیلات، سن و متوسط درآمد ماهیانه خانواده

متغیر	گروه	فراوانی	درصد	سابقه شغلی	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	72	58	کمتر از 5 سال	26	21
	مرد	52	42	بین 6 تا 10 سال	44	35
رشته تحصیلی	کل	124	100	بین 11 تا 15 سال	24	20
	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	76	61	بین 16 تا 20 سال	12	10
	سایر رشته‌ها	48	39	بالای 20 سال	18	14
سن (سال)	کل	124	100	کل	124	100
	فراوانی	26 - 34	48	35 - 44	45 سال و بالاتر	کل
وضعیت تأهل	فراوانی	48	39	70	5	100
	متأهل	92	74	56	5	100
مجرد	فراوانی	32	26	تحصیلات	فراوانی	درصد کل
	متأهل	92	74	کارشناسی	62	50
مجرد	فراوانی	32	26	کارشناسی ارشد	62	50
	متأهل	92	74	کارشناسی ارشد	62	50

پرسش ۱. نگرش کتابداران: نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در مورد موضوعات عمومی مرتبط با حریم خصوصی برخط (مانند افراد و سازمان‌هایی که به صورت برخط اطلاعات شخصی آنان را جمع‌آوری یا مشاهده می‌کنند) چگونه است. سؤال‌های مربوط به این بخش، شامل دو بخش است. در بخش اول پنج پرسش مطرح شد که کتابداران با انتخاب یکی از گزینه‌های کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم به پرسش‌ها پاسخ دادند. در ادامه، فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌ها برای هر پرسش در جدول ۲ ارائه گردید و برای اینکه مشاهده شود آیا اختلافی میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد یا خیر از آزمون کای-دو استفاده شد.

براساس اطلاعات جدول ۱، اکثر پاسخ‌دهندگان (۵۸ درصد) زن و بیشترین آن‌ها (۷۴ درصد) متأهل بودند. غالباً (۵۶ درصد) دارای سن بین ۳۵ تا ۴۴ سال بودند. همچنین، ۵۰ درصد از پاسخ-دهندگان دارای مدرک کارشناسی و ۵۰ درصد آن‌ها نیز دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند. اکثر پاسخ‌دهندگان (۳۵ درصد) دارای سابقه شغلی بین ۶ تا ۱۰ سال هستند و ۶۱ درصد از آن‌ها فارغ‌التحصیل یا دانشجوی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بودند. در این بخش به پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش پرداخته می-شود.

جدول ۲. توزیع فراوانی نگرش کتابداران نسبت به حریم خصوصی (قسمت اول) و نتیجه آزمون کای-دو

ردیف	گویه‌ها	کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملاً موافقم	کای-دو	سطح معنی‌داری
۱	افراد باید بتوانند کنترل کنند که چه کسی اطلاعات شخصی آن‌ها را می‌بیند.	۸	۶	۰	۵۲	۵۸	۷۴/۹۷	۰/۰۰۱*
۲	من نگران این هستم که شرکت‌ها/ مؤسسات، اطلاعات شخصی زیادی درباره من و افراد دیگر (همکارانم) گردآوری می-کنند.	۶	۱۲	۳۶	۴۶	۲۴	۴۴/۰۶	۰/۰۰۱*

	۱۹/۴	۳۷/۱	۲۹	۹/۷	۴/۸		
۰/۰۰۱*	۴۸/۳۱	۳۰	۴۰	۲۶	۲۶	۲	۳ من نگران این هستم که دولت اطلاعات شخصی بیش از حدی درباره من و افراد دیگر (همکارانم) گردآوری می‌کند.
۰/۰۰۱*	۱۱۴/۹۶	۷۰	۵۰	۲	۲	۰	۴ سازمان‌ها و مؤسسات دولتی نباید اطلاعات شخصی را با اشخاص ثالث به اشتراک بگذارند، مگر با مجوز شخص یا دادگاه.
۰/۰۰۱*	۱۳۵/۳۵	۸۲	۳۶	۴	۲	۰	۵ هنگامی که افراد اطلاعات شخصی خود را برای یک منظور خاص به یک شرکت/ مؤسسه‌ای می‌دهند، آن شرکت/ مؤسسه فقط باید از اطلاعات برای آن منظور خاص استفاده کند.

به اشتراک بگذارند، مگر با مجوز خود فرد یا دادگاه. کتابداران معتقدند که هنگامی افراد اطلاعات شخصی خود را برای یک منظور خاص به یک شرکت/مؤسسه‌ای می‌دهند، آن شرکت/مؤسسه فقط باید از اطلاعات برای آن منظور خاص استفاده کند.

در قسمت دوم، ۱۵ پرسش مطرح شد که کتابداران با انتخاب یکی از گزینه‌های اصلاً نگران نیستم، نه نگرانم و نه بدون اعتنا هستم، تا حدودی نگران هستم، و خیلی نگران هستم، به پرسش‌ها پاسخ دادند. در ادامه، فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌ها برای هر پرسش در جدول ۳ ارائه شده و برای اینکه مشاهده شود آیا اختلافی میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد یا خیر از آزمون کای-دو استفاده شد.

همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود آزمون کای-دو برای هر پنج پرسش معنی‌دار است (زیرا سطح معنی‌داری مربوط به آماره کای-دو کوچک‌تر از ۰/۰۵ شده است). در نتیجه اختلافی معنی‌دار میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول فوق این‌طور استنباط می‌شود که کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام معتقدند افراد باید بتوانند کنترل کنند که چه کسی اطلاعات شخصی آن‌ها را می‌بیند. کتابداران نگران این هستند که شرکت‌ها/مؤسسات، اطلاعات شخصی زیادی درباره آن‌ها و افراد دیگر (همکارانشان) گردآوری می‌کنند. کتابداران معتقدند که دولت اطلاعات شخصی بیش از حدی درباره آن‌ها و افراد دیگر (همکارانشان) گردآوری می‌کند و از این بابت نگران هستند. کتابداران بر این باورند که سازمان‌ها و مؤسسات دولتی نباید اطلاعات شخصی افراد را با اشخاص ثالث

جدول ۳. توزیع فراوانی نگرش کتابداران نسبت به حریم خصوصی (قسمت دوم) و نتیجه آزمون کای-دو

ردیف	گویه‌ها	اصلاً نگران نیستم	نه نگرانم و نه بدون اعتنا هستم	تا حدودی نگرانم	خیلی نگرانم	کای-دو سطح معنی‌داری
۱	به‌طور کلی، هنگام استفاده از اینترنت چقدر نگران حریم خصوصی خود هستید؟	۲	۲۶	۷۰	۲۶	۰/۰۰۱*
۲	آیا نگران خانواده، دوستان و افرادی هستید که می‌توانند به اطلاعات شخصی شما و یا فعالیت‌های تحت وب شما دسترسی داشته باشند؟	۱۶	۴۶	۳۷/۱	۱۴/۵	۰/۰۰۱*
۳	آیا نگران مشاغل و افرادی ناشناس هستید که می‌توانند به اطلاعات شخصی شما و یا فعالیت‌های تحت وب شما دسترسی داشته باشند؟	۳/۲	۲۱	۵۴/۸	۲۱	۰/۰۰۱*
۴	آیا نگران دولت و نهادهای امنیتی هستید که می‌توانند به اطلاعات شخصی و یا فعالیت‌های تحت وب شما دسترسی داشته باشند؟	۱۲/۹	۳۳/۹	۳۳/۹	۱۹/۴	۰/۰۰۱*
۵		۸	۱۰	۵۶	۵۰	۰/۰۰۱*

		۴۰/۳	۴۵/۲	۸/۱	۶/۵	آیا نگران این هستید که هنگام خرید برخط اطلاعات شخصی زیادی از شما درخواست شود؟
۶	۰/۰۰۱*	۶۵/۶۸	۶۲	۴۲	۱۶	آیا نگران سرقت هویت برخط هستید؟
			۵۰	۳۳/۹	۱۲/۹	
۷	۰/۰۰۱*	۸۰/۹۰	۵۴	۵۸	۶	آیا نگران امنیت اطلاعات خود به شرکت‌های برخط هستید؟
			۴۳/۵	۴۶/۸	۴/۸	
۸	۰/۰۰۱*	۶۰/۰۰	۴۲	۶۰	۱۸	آیا نگران این هستید که هنگام پیوستن به یک سایت شبکه-های اجتماعی اطلاعات شخصی زیادی از شما خواسته شود؟
			۳۳/۹	۴۸/۴	۱۴/۵	
۹	۰/۰۰۱*	۲۶/۹۷	۲۸	۵۰	۳۶	آیا شما از اینکه ممکن است اپلیکیشن‌های موبایل و شبکه-های اجتماعی اطلاعاتی را درباره فعالیت‌های برخط شما جمع‌آوری کنند، نگران هستید؟
			۲۲/۶	۴۰/۳	۲۹	
۱۰	۰/۰۰۱*	۷۰/۵۸	۵۴	۵۴	۱۴	آیا شما نگران افرادی هستید که عکس یا فیلم‌های شخصی خود را که شما نیز در آن هستید در اینترنت بارگذاری کنند بدون اجازه شما؟
			۴۳/۵	۴۳/۵	۱۱/۳	
۱۱	۰/۰۰۱*	۵۶/۹۰	۵۰	۵۲	۲۰	آیا نگران افرادی که نمی‌شناسید، هستید که از فعالیت‌های برخط شما اطلاعات شخصی شما را به دست آورند؟
			۴۰/۳	۴۱/۹	۱۶/۱	
۱۲	۰/۰۰۱*	۳۹/۳۵	۳۸	۵۲	۲۴	آیا شما در مورد کسی که ممکن است تاریخچه مرور وب شما را از طریق کامپیوتر خود شما به دست آورد، نگران هستید؟
			۳۰/۶	۴۱/۹	۱۹/۴	
۱۳	۰/۰۰۱*	۲۰/۷۷	۲۲	۴۸	۳۸	آیا در مورد ردیابی کلمات کلیدی و سایت‌های مورد بازدید خود توسط موتورهای جستجو، نگران هستید؟
			۱۷/۷	۳۸/۷	۳۰/۶	
۱۴	۰/۰۰۱*	۴۱/۶۸	۱۶	۵۶	۴۰	آیا شما در مورد استفاده از کوکی‌های وب یا ابزارهای دیگر که بازدیدهای شما از وب سایت‌های دیگر را ردیابی می‌کنند، نگران هستید؟
			۱۲/۹	۴۵/۲	۳۲/۳	
۱۵	۰/۰۰۱*	۱۳/۵۵	۲۰	۴۴	۳۸	آیا شما از اینکه ممکن است تولیدکنندگان تلفن همراه موقعیت مکانی شما را ردیابی کنند، نگران هستید؟
			۱۶/۱	۳۵/۵	۳۰/۶	

شخصی‌شان را به‌دست آورند. اکثر کتابداران تا حدودی در مورد ردیابی کلمات کلیدی و سایت‌های مورد بازدید آن‌ها توسط موتورهای جستجو و ردیابی موقعیت مکانی آن‌ها توسط تولیدکنندگان تلفن همراه نگران هستند. عده زیادی از آن‌ها از اینکه ممکن است اپلیکیشن‌های تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی اطلاعاتی را درباره فعالیت‌های برخط آن‌ها جمع‌آوری کنند، تا حدودی نگران هستند.

پرسش ۲. میزان نگرانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام نسبت به گذشته در ارتباط با موضوع حریم خصوصی به چه میزان بوده است. در این قسمت یک پرسش مطرح شد که کتابداران با انتخاب یکی از گزینه‌های بیشتر نگرانم، کمتر نگرانم، تغییری نکرده‌ام و نمی‌دانم به این پرسش پاسخ دادند. در ادامه، فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌ها برای این پرسش در جدول ۴ ارائه گردید. برای اینکه ببینیم آیا اختلافی میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد یا خیر از آزمون کای-دو استفاده شد.

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، آزمون کای-دو برای هر ۱۵ پرسش معنی‌دار است (زیرا سطح معنی‌داری مربوط به آماره کای-دو کوچک‌تر از ۰/۰۵ است)، در نتیجه اختلافی معنی‌دار میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد. به‌طور کلی استنباط می‌شود که کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام تا حدودی هنگام استفاده از اینترنت نگران حریم خصوصی خود هستند. آن‌ها تا حدودی نگران خانواده، دوستان و افرادی هستند که می‌توانند به اطلاعات شخصی آن‌ها و یا فعالیت‌های تحت وب آن‌ها دسترسی داشته باشند و یا از بابت مشاغل و افرادی ناشناس یا دولت و نهادهای امنیتی که می‌توانند به اطلاعات شخصی آن‌ها و یا فعالیت‌های تحت وب آن‌ها دسترسی داشته باشند، نگران هستند. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد که کتابداران از اینکه هنگام خرید برخط و یا هنگام پیوستن به یک سایت شبکه‌های اجتماعی، اطلاعات شخصی زیادی از آن‌ها درخواست شود، نگران می‌شوند و خیلی نگران سرقت هویت برخط خود هستند. اغلب کتابداران تا حدودی نگران افراد ناشناسی هستند که از طریق فعالیت‌های برخط آن‌ها، اطلاعات

جدول ۴. توزیع فراوانی و درصد فراوانی پاسخها و نتیجه آزمون کای-دو

ردیف	گویهها	بیشتر نگرانم	کمتر نگرانم	تغییری نکرده‌ام	نمی‌دانم	کای-دو	سطح معنی-داری
۱	در مقایسه با پنج سال گذشته چقدر نگران حریم خصوصی برخط خود هستید؟	۶۶	۱۸	۳۶	۴	۶۹/۲۹	۰/۰۰۱*
		۵۳	۱۵	۲۹	۳		

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود سطح معنی‌داری مربوط به آزمون کای-دو از ۰/۰۵ کوچک‌تر شده است. لذا، آزمون کای-دو برای این پرسش معنی‌دار است. در نتیجه اختلافی معنی‌دار میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول فوق این‌طور استنباط می‌شود که اکثر کتابداران (۵۳ درصد) در مقایسه با پنج سال گذشته بیشتر نگران هستند. برای اینکه ببینیم دلیل افزایش نگرانی اکثر کتابداران نسبت به پنج سال گذشته چیست، سؤالی در این زمینه مطرح شد که نتیجه پاسخ کتابداران به این سؤال به‌صورت جدول زیر بود:

جدول ۵. مهم‌ترین دلایل افزایش نگرانی کتابداران در پنج سال گذشته.

ردیف	دلایل	میزان نگرانی
۱	آگاهی بیشتر در مورد خطرات حریم خصوصی	۵۸٪
۲	تجربه شخصی	۲۱٪

۵۸ درصد از کتابداران مهم‌ترین دلیل خود در ارتباط با افزایش نگرانی نسبت به حریم خصوصی نسبت به پنج سال گذشته را «آگاهی بیشتر در مورد خطرات آن» عنوان کردند و «تجربه شخصی» ۲۱ درصد هم از کتابداران هم باعث شده است که آن‌ها نسبت به پنج سال گذشته راجع به حریم خصوصی بیشتر نگران شوند.

پرسش ۳. اقدامات کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در زمینه آموزش سواد حریم خصوصی و نحوه حفاظت از حریم خصوصی کتابداران کدامند. سؤال‌های مربوط به این بخش در دو قسمت از پاسخ‌دهندگان پرسیده شد. در قسمت اول چهار پرسش مطرح شد که کتابداران با انتخاب یکی از گزینه‌های کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم به پرسش‌ها پاسخ دادند. در ادامه، فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌ها برای هر پرسش در جدول ۵ ارائه گردید و برای اینکه ببینیم آیا اختلافی میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد یا خیر از آزمون کای-دو استفاده شد.

جدول ۶. توزیع فراوانی پاسخها در مورد عملکرد کتابخانه در زمینه حفظ حریم خصوصی و نتیجه آزمون کای-دو

ردیف	گویهها	کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملاً موافقم	کای-دو	سطح معنی‌داری
۱	کتابخانه‌ها تمام تلاش خود را برای جلوگیری از دسترسی غیرمجاز به اطلاعات شخصی افراد و سوابق آنان انجام می‌دهند.	۶	۱۲	۲۶	۴۸	۳۲	۴۴/۷۱	۰/۰۰۱*
۲	کتابخانه‌ها نباید اطلاعات شخصی، سوابق افراد و یا پیشینه استفاده از اینترنت را با اشخاص ثالث به اشتراک بگذارند، مگر با اجازه فرد یا مراکز قانونی.	۲	۲	۴	۳۸	۷۸	۱۸۰/۵۲	۰/۰۰۱*
۳	من نگران این هستم که موتورهای جستجو اطلاعات شخصی و سوابق جستجو من را در اختیار مراکز دولتی بگذارند.	۱/۶	۱۴/۵	۴۱/۹	۲۱	۲۱	۵۲/۷۷	۰/۰۰۱*
۴	من نگران این هستم که موتورهای جستجو اطلاعات شخصی من و سوابق جستجو من را در اختیار شرکت‌ها بگذارند.	۳/۲	۲۱	۲۹	۳۸	۲۰	۳۰/۵۲	۰/۰۰۱*

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود سطح معنی‌داری مربوط به آزمون کای-دو از ۰/۰۵ کوچک‌تر شده است. لذا، آزمون کای-دو برای این چهار پرسش معنی‌دار است. در نتیجه اختلافی معنی‌دار میان فراوانی رده‌های پاسخ وجود دارد. نتایج

ارائه شده در جدول فوق نشان می‌دهد که ۶۴/۵ درصد از کتابداران بر این باورند که کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام تمام تلاش خود را برای جلوگیری از دسترسی غیرمجاز به اطلاعات شخصی افراد و سوابق آنان انجام می‌دهند. این در حالی

جدول ۸. توزیع فراوانی نظرات کتابداران در مورد نحوه اطلاع‌رسانی سیاست‌های کتابخانه به کاربران در جهت محافظت از اطلاعات شخصی آن‌ها

فراوانی	درصد	فراوانی
۲۸	۲۲/۶	سیاست‌های کتابخانه بر روی کارت عضویت یا هنگام ثبت نام یا راهنمایی کاربران (به صورت چاپی یا الکترونیکی) به آن‌ها اطلاع داده می‌شود.
۱۴	۱۱/۳	به صورت اعلامیه
۱۲	۹/۷	در وب سایت کتابخانه
۸	۶/۵	از طریق رایانه
۲۲	۱۷/۷	نمی‌دانم
۲۸	۲۲/۶	در این مورد سیاستی وجود ندارد.
۱۲	۹/۷	سایر روش‌ها

نتایج ارائه شده در جدول ۷ نشان می‌دهد که ۲۲/۶ درصد از کتابداران بیان کرده‌اند که سیاست‌های کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در جهت محافظت از اطلاعات شخصی آن‌ها هنگام انتشار یا قرار دادن این اطلاعات در اختیار سازمان‌های دیگر بر روی کارت عضویت یا هنگام ثبت نام یا راهنمایی کاربران (به صورت چاپی یا الکترونیکی) به آن‌ها اطلاع داده می‌شود. ۲۲/۶ درصد از آن‌ها نیز بر این باورند که کتابخانه در این زمینه سیاستی ندارد. ۱۷/۷ درصد هم خبر ندارد که آیا چنین سیاستی وجود دارد یا نه. ۶/۵ درصد هم معتقدند که این سیاست‌ها از طریق رایانه، ۱۱/۳ درصد به صورت اعلامیه و ۹/۷ درصد هم در وب‌سایت کتابخانه به اطلاع کاربران کتابخانه می‌رسد.

جدول ۹. توزیع فراوانی نظرات کتابداران در مورد نحوه اطلاع‌رسانی سیاست‌های حفظ حریم خصوصی کتابخانه هنگام استفاده از رایانه/ اینترنت به کاربران

فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی
۲۲	۱۷/۷	سیاست‌های کتابخانه بر روی کارت عضویت یا هنگام ثبت نام یا راهنمایی کاربران (به صورت چاپی یا الکترونیکی) به آن‌ها اطلاع داده می‌شود.
۸	۶/۵	به صورت اعلامیه
۲۴	۱۹/۴	در وب سایت کتابخانه
۱۴	۱۱/۳	از طریق رایانه
۱۸	۱۴/۵	نمی‌دانم
۲۲	۱۷/۷	در این مورد سیاستی وجود ندارد.
۱۶	۱۲/۹	سایر روش‌ها

نتایج ارائه شده در جدول ۸ نشان می‌دهد که ۱۷/۷ درصد از کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام بیان کرده‌اند که سیاست‌های حفظ حریم خصوصی کتابخانه هنگام استفاده از

است که تنها ۱۴/۵ درصد از کتابداران همچنین باوری ندارند. ۹۳/۵ درصد از کتابداران معتقدند که کتابخانه‌ها نباید اطلاعات شخصی، سوابق و یا پیشینه استفاده از اینترنت افراد را با اشخاص ثالث به اشتراک بگذارند، مگر با اجازه خود فرد یا مراکز قانونی. تنها ۳/۲ درصد از آن‌ها عقیده‌ای خلاف این دارند. ۴۲ درصد از کتابداران از اینکه که موتورهای جستجو اطلاعات شخصی و سوابق جستجوی آن‌ها را در اختیار مراکز دولتی بگذارند، نگران هستند. اما ۱۶/۱ درصد از آن‌ها در این مورد نگران نیستند. ۴۶/۷ درصد از کتابداران از اینکه موتورهای جستجو اطلاعات شخصی و سوابق جستجوی آن‌ها را در اختیار شرکت‌ها بگذارند، نگران هستند. ۲۴/۲ درصد از آن‌ها هم نظری در این مورد ندارند. در قسمت دوم سؤال‌های مربوط به عملکرد کتابخانه در زمینه حفظ حریم خصوصی نیز چهار پرسش مطرح شد که در ادامه پاسخ کتابداران به این سؤال‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

جدول ۷. توزیع فراوانی نظرات کتابداران در مورد نحوه اطلاع‌رسانی سیاست‌های کتابخانه در جهت حفظ اطلاعات خصوصی کاربران

فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی
۴۴	۳۵/۵	سیاست‌های کتابخانه بر روی کارت عضویت یا هنگام ثبت نام یا راهنمایی کاربران (به صورت چاپی یا الکترونیکی) به آن‌ها اطلاع داده می‌شود.
۶	۴/۸	به صورت مکتوب
۴	۳/۲	در وب سایت کتابخانه
۱۶	۱۲/۹	از طریق رایانه
۱۸	۱۴/۵	نمی‌دانم
۳۰	۲۴/۲	در این مورد سیاستی وجود ندارد.
۶	۴/۸	سایر روش‌ها

نتایج ارائه شده در جدول ۶ نشان می‌دهد که ۳۵/۵ درصد از کتابداران بیان کرده‌اند که سیاست‌های کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در جهت حفظ اطلاعات خصوصی کاربران (شامل نام، آدرس، تلفن و غیره) بر روی کارت عضویت یا هنگام ثبت نام یا راهنمایی کاربران (به صورت چاپی یا الکترونیکی) به آن‌ها اطلاع داده می‌شود. ۲۴/۲ درصد از آن‌ها بر این باورند که کتابخانه در زمینه حفظ اطلاعات خصوصی کاربران سیاستی ندارد. ۱۴/۵ درصد هم خبر ندارد که آیا چنین سیاستی وجود دارد یا نه. ۱۲/۹ درصد هم معتقدند که این سیاست‌ها از طریق رایانه به اطلاع کاربران کتابخانه می‌رسد.

اطلاعات شخصی انسان‌ها باید محدود باشد تا جلو هر سوء-استفاده‌ی احتمالی گرفته شود. علاوه بر این، کتابداران کتابخانه-های عمومی ایلام احساس می‌کنند که دولت و شرکت‌ها اطلاعات شخصی زیادی را جمع می‌کنند و از این بابت نگران هستند. آن‌ها مانند شرکت‌کنندگان در پژوهش زیر (۲۰۱۴)، اکثراً موافق هستند که دولت نباید اطلاعات شخصی را با اشخاص ثالث به اشتراک بگذارد، مگر اینکه مجاز باشد و شرکت‌ها باید از اطلاعات شخصی فقط برای هدف اصلی خود استفاده کنند. این یافته‌ها با یافته‌های تومن و مک‌کینن (۲۰۱۸) همخوانی دارد. در تبیین این همخوانی می‌توان به بحث اخلاق اطلاعات اشاره کرد. اطلاعات، تکنولوژی اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی بخش جدایی‌ناپذیر جامعه‌اند. بنابراین، اخلاق اطلاعات مهم می‌شود. اخلاق اطلاعات به تعارض‌های رفتاری اخلاق در استفاده از اطلاعات، تکنولوژی‌های اطلاعاتی و سیستم‌های اطلاعاتی معطوف است. ثابت شده است که رفتار اخلاقی برای بنگاه‌ها سودمند است. ثابت شده است که رفتار غیراخلاقی باعث ضررهای معناداری می‌شود (والستروم^۱، ۲۰۰۶، ص ۱، نقل از شقاقی و وصفی، ۱۳۹۴). امروزه اخلاق با بسیاری از حوزه‌های فعالیت انسانی ارتباط پیدا می‌کند. یکی از این حوزه‌ها، اطلاعات و یا سیستم‌های اطلاعاتی است؛ چرا که در دنیای امروز دسترسی به اطلاعات از حقوق مسلم بشر محسوب می‌شود و فقط ابزارها و سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی هستند که می‌توانند این حق را برآورده کنند. جریان اطلاعات در یک کشور در حال توسعه، صرفاً به جریان آن از بالای هرم حکومت به پایین محدود نمی‌شود، بلکه هرگونه اطلاعاتی را که مردم برای ایفای نقش‌های خود نیاز دارند دربرمی‌گیرد (نوری و شاه‌شجاعی، ۱۳۸۹). همچنین، یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که اکثر کتابداران کتابخانه‌های ایلام، نگرانی بالاتری راجع به مسائل حریم خصوصی در مقایسه با پنج سال پیش گزارش کرده‌اند و بیشتر آن‌ها با بیان اینکه اکنون خطرات را بهتر می‌فهمند و بخاطر تجربه شخصی‌ای که در این زمینه دارند، نسبت به گذشته نگران-تر شده‌اند. شاید ماهیت همه‌جانبه شبکه‌های اجتماعی، فضای مجازی و اینترنت و افزایش آگاهی از خطرات آن‌ها، به افزایش نگرانی‌های مربوط به حریم خصوصی برخط در کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام دامن زده است. نسبت به پنج سال پیش، استفاده از رسانه‌های اجتماعی و اینترنت برای همه سنین به‌طور پیوسته افزایش یافته است و به‌نظر می‌رسد نسل جوان‌تر، بیشتر از نسل‌های قدیمی از اینترنت و رسانه‌های

رایانه/ اینترنت بر روی کارت عضویت یا هنگام ثبت‌نام یا راهنمایی کاربران (به‌صورت چاپی یا الکترونیکی) به آن‌ها اطلاع داده می‌شود. ۱۷/۷ درصد از آن‌ها نیز بر این باورند که کتابخانه در این زمینه سیاستی ندارد. ۱۴/۵ درصد هم خیر ندارد که آیا چنین سیاستی وجود دارد یا نه. ۱۱/۳ درصد هم معتقدند که این سیاست‌ها از طریق رایانه، ۶/۵ درصد به‌صورت اعلامیه و ۱۹/۴ درصد هم در وب‌سایت کتابخانه به اطلاع کاربران کتابخانه می‌رسد.

جدول ۱۰. توزیع فراوانی نظرات کتابداران در مورد برگزاری جلسات، سخنرانی‌ها یا سمینارهای اطلاع‌رسانی عمومی

فراوانی	درصد فراوانی	
۲۴	۱۹/۴	بله
۹۲	۷۴/۲	خیر
۸	۶/۵	نمی‌داند

همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌شود، ۷۴/۲ درصد از کتابداران مورد بررسی بیان کرده‌اند که کتابخانه محل خدمت آن‌ها در پنج سال گذشته جلسات، سخنرانی‌ها یا سمینارهای اطلاع‌رسانی عمومی یا سایر برنامه‌های مربوط به حفظ حریم خصوصی و نظارت برخط را برگزار نکرده است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در مورد حریم خصوصی برخط انجام شد. این پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ نحوه‌ی جمع-آوری داده‌ها یک پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی بود. بحث حریم خصوصی طی چند سال گذشته با پیشرفت‌های فناوری بیشتر مطرح شده و به تبع این پیشرفت‌ها سوادهای مرتبط با آن‌ها مورد توجه قرار گرفته است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که حفظ حریم خصوصی برای کتابداران در سطح شخصی و محل کار از اهمیت بالایی برخوردار است. کتابداران تمایل به کنترل کسانی که به اطلاعات شخصی آن‌ها دسترسی دارند را نشان دادند. زیرمز (۲۰۱۴) و تومن و مک-کینن (۲۰۱۸) نیز در پژوهش‌های جداگانه‌ای به نتایج مشابه دست یافته بودند. اگر اطلاعات شخصی برای هر کسی قابل رؤیت و دسترس پذیر باشد، این حس به فرد دست می‌دهد که ممکن است مورد سوءاستفاده قرار گیرد. این حس باعث نگرانی و ایجاد استرس در افراد می‌شود. هر چند در بعضی مواقع ممکن است هیچ اتفاقی نیفتد اما تجربه نشان داده است که دسترسی به

¹ Walstrom

اجتماعی استفاده می‌کنند. همین استفاده بیشتر، خود یکی از دلایل افزایش نگرانی است. البته واقعیت‌های تلخی که در طول این پنج سال از طریق همین شبکه‌های اجتماعی و سایر رسانه‌های گروهی از سوءاستفاده از اطلاعات شخصی افراد مختلف منتشر شده باعث افزایش استرس و نگرانی در افراد شده است و کسانی که این خبرها را دنبال می‌کنند و می‌شنوند، همین حس تلخ به آن‌ها دست می‌دهد که ممکن است همین اتفاق هم برای من بیفتد و این باعث افزایش استرس و نگرانی می‌شود. در گذشته نیز ممکن است در زمینه سوءاستفاده از حریم خصوصی افراد به روش‌های مختلف، اتفاقاتی می‌افتاد اما به دلیل ضعف اطلاع‌رسانی و نبود امکانات کسی مطلع نمی‌شد، اما اکنون کوچک‌ترین اتفاقات در زمینه سؤاستفاده از حریم خصوصی به صورت لحظه‌ای در سرتاسر دنیا از طریق فضای مجازی و رسانه‌های گروهی مختلف منتشر می‌شود و باعث افزایش نگرانی و اضطراب در میان افراد می‌شود. این یافته با یافته‌های زیمرز (۲۰۱۴)، تومن و مک‌کینن (۲۰۱۸) و اسکرینجاریچ، بوداک و راج (۲۰۱۹) همخوانی دارد. در پژوهش تومن و مک‌کینن (۲۰۱۸) تقریباً ۷۰ درصد از کتابداران نسبت به پنج سال گذشته نگران‌تر بودند. یافته‌های پژوهش زیمرز (۲۰۱۴) تغییر در نگرش کتابداران نسبت به حریم خصوصی را نسبت به مطالعه سال ۲۰۰۸ نشان می‌دهد و بیان می‌کند که نگرانی در زمینه حریم خصوصی برخط در آن‌ها افزایش یافته است.

فناوری اطلاعات و ارتباطات بر همه مراحل زندگی انسان تأثیر گذاشته و توانایی او را گسترش داده است؛ علاوه بر این، باورهای رفتاری، استانداردها و عادت‌های اجتماعی را نیز تغییر داده و ساختارهای نوینی را ایجاد کرده و نگرش ما را نسبت به دنیا تغییر داده است. این فناوری، ساختار اطلاعات را نیز دگرگون کرده و سبب تغییر قوانین و ضوابط مربوط به آن شده است. این قوانین و ضوابط، جزئی از اخلاق اطلاعات محسوب می‌شود که در محیط دیجیتال تأثیرگذار است. در نتیجه باید ضوابط و قوانین اخلاق اطلاعات در محیط دیجیتال را پیش از به‌کارگیری این ضوابط در محیط دیجیتال شناخت تا در انجام آن دقت بیشتر و هزینه کمتری صرف شود (نوری و شاه‌شجاعی، ۱۳۸۹).

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که در بین پاسخ‌دهندگان اجماع وجود دارد که کتابخانه‌های عمومی استان ایلام، هرگز نباید اطلاعات شخصی، سوابق استفاده از اینترنت را با اشخاص ثالث به اشتراک بگذارد، مگر اینکه توسط شخص یا قانون مجاز باشد. همچنین، کتابداران از اینکه که موتورهای جستجو

اطلاعات شخصی و سوابق جستجوی آن‌ها را در اختیار مراکز دولتی و شرکت‌ها بگذارد، نگران هستند. اگرچه محافظت از اطلاعات شخصی بسیار مورد نگرانی است، جالب است که کتابداران نسبت به حفظ حریم خصوصی برخط خود و کاربران کتابخانه‌های خود آگاهی چندانی نداشتند. برای اینکه کتابخانه‌ها بتوانند از حریم شخصی کاربران خود محافظت کرده و به مراجعان کمک کنند تا از طریق اینترنت اقدامات خود را آگاهانه انجام دهند، همان‌طور که توسط انجمن‌های کتابخانه‌ها در سراسر جهان توصیه می‌شود (تومن و مک‌کینن، ۲۰۱۸)، باید سیاست‌ها و شیوه‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی در مورد حفظ حریم خصوصی برخط به کتابداران آموزش داده شود. زیرا، عده قابل توجهی از کتابداران در این پژوهش بر این باور بودند که کتابخانه‌ی آن‌ها در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط اصلاً سیاست و برنامه‌ای ندارد و عده دیگری اظهار داشتند اگر کتابخانه سیاستی در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط دارد به آن‌ها اطلاع و آموزش نداده است. در چنین شرایطی حتی اگر کتابخانه اقدامی در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط کتابداران نیز انجام دهد، دیده نخواهد شد. بنابراین هر اقدامی که انجام می‌شود باید به کتابداران اطلاع‌رسانی شود.

نتایج حاصل از بررسی‌های قبلی انجام شده توسط انجمن کتابخانه‌های آمریکا (۲۰۰۸) و زیمرز (۲۰۱۴) نشان می‌دهد که با گذشت زمان کاهش اندکی در باور وجود دارد که کتابخانه‌ها تمام تلاش خود را برای محافظت از اطلاعات کاربران انجام می‌دهند. کتابداران تا زمانی که درک بهتری از سیاست‌های کتابخانه خود در این زمینه نداشته باشند نمی‌توانند از اطلاعات کاربران کتابخانه خود محافظت کنند. کتابداران با فرصت‌های بسیاری برای افزایش دانش خود در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط روبرو هستند (تومن و مک‌کینن، ۲۰۱۸). یکی از این فرصت‌ها، آموزش از مدرسه و دانشگاه محل تحصیل کتابداران است که باید کتابداران این آموزش‌ها در طول تحصیل ببینند. همان‌طور که ارد (۲۰۱۶) اشاره می‌کند، «آموزش و پرورش سنگ بنای حمایت از کتابخانه‌ها است». یکی دیگر از فرصت‌ها برای آموزش سیاست‌های حفظ حریم خصوصی برخط به کتابداران توسط کتابخانه محل خدمت آن‌ها است. طبق گفته‌های هس، لاپورته‌فیوری و اینگوال^۲ (۲۰۱۵) سیاست‌های حفظ حریم خصوصی که "نقش کتابخانه را در محافظت از اطلاعات" ذکر می‌کند برای اطمینان از تحقق انتظارات مراجعین بسیار مهم است. استفاده از توصیه‌های آن‌ها می‌تواند به افزایش شیوع و

² Hess, LaPorte-Fiori & Engwall

¹ Ard

پژوهش با یافته‌های زیر (۲۰۱۴) و تومن و مک‌کینن (۲۰۱۸) و لامبرت، پارکر و بشیر (۲۰۱۵) همخوانی دارد.

این مطالعه شمایی از نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام و شیوه‌ها و سیاست‌های این کتابخانه‌ها را در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط ارائه می‌دهد. اکثر پاسخ‌دهندگان، نگران حریم شخصی برخط خود هستند و حریم خصوصی کاربران را بسیار مهم می‌دانند. در حالی که کتابداران نگرانی‌های زیادی در مورد حریم خصوصی خود دارند. به نظر می‌رسد آن‌ها از اقدامات مربوط به حفظ حریم خصوصی در کتابخانه‌های خود مطمئن نیستند. از نتایج حاصل از این پژوهش مشخص است که کتابخانه‌های عمومی استان ایلام در آموزش کاربران درباره حفظ حریم خصوصی برخط نقش دارند. اما داده‌ها نشان می‌دهد که فعالیت‌های مربوط به آموزش حریم خصوصی در کتابخانه‌های عمومی در استان ایلام انجام نگرفته است. این یافته‌ها برای متخصصان کتابخانه‌ای که مایل به پیاده‌سازی یا بهبود سیاست‌ها، آموزش کارکنان و برنامه‌های آموزش حفظ حریم خصوصی در کتابخانه‌های خود هستند مفید خواهد بود. کتابداران کتابخانه‌های عمومی در استان ایلام می‌توانند در مورد چگونگی محافظت از حریم شخصی برخط خود و کاربران در کتابخانه‌ها راهنمایی‌ها و اقدامات لازم را انجام دهند.

نتیجه کلی بر طبق یافته‌ها این است که در مورد حریم خصوصی در کتابخانه نگرانی‌های بسیاری وجود دارد که این میزان از نگرانی در طی پنج سال گذشته افزایش یافته است. در کتابخانه‌های عمومی سواد حریم خصوصی برخط به کاربران و کتابداران آموزش داده نمی‌شود و برخی از کتابداران معتقدند که کتابخانه در زمینه حفظ اطلاعات خصوصی کاربران سیاستی ندارد. کتابخانه‌های عمومی استان ایلام باید اقدامات جدی‌تر در راستای حفظ حریم خصوصی برخط کتابداران و کاربران انجام دهند و سیاست‌هایی را در این زمینه تدوین کنند و نیز سیاست‌های موجود به خوبی برای کتابداران تشریح شود. در ضمن، این کتابخانه‌ها لازم است نهایت تلاش خود را جهت تقلیل نگرانی کتابداران در این زمینه به انجام رسانند.

پیشنهاد‌های کاربردی

۱. با توجه به بالا بودن میزان نگرانی کتابداران در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط، بهتر است جلسات مشاوره‌ای برای آنان توسط متخصصان در این زمینه برگزار گردد و آموزش‌های لازم به آن‌ها داده شود تا کتابداران با خیال آسوده‌تر و تعهد بیشتر به ارائه خدمات بپردازند.

آگاهی از سیاست‌های حفظ حریم خصوصی در کتابخانه‌های عمومی در استان ایلام کمک کند. ارد (۲۰۱۶) کتابداران را به اقدام و عمل دعوت می‌کند و نشان می‌دهد که آن‌ها «نقش مهمی را به عنوان مدافعان حفظ حریم خصوصی بازی می‌کنند» و باید برای رفع مسائل حریم خصوصی اقدامات بیشتری انجام دهند. به گفته اکثر پاسخ‌دهندگان این پژوهش، جلسات اطلاعاتی، سخنرانی‌ها و رویدادهای مربوط به حریم خصوصی و نظارت برخط، در کتابخانه‌های عمومی استان ایلام برگزار نمی‌شود. این در حالی است که کتابداران دائماً به فعالیت‌های برخط و منابع الکترونیکی مشغول هستند. آن‌ها باید فرصت را بیابند تا در مورد موضوعات بدانند و آن دانش را با سایر کتابداران، کارکنان و مراجعین در کتابخانه به اشتراک بگذارند.

ترسیم تنگناهای اخلاقی، با در نظر گرفتن اطلاعات در کار کتابداری و اطلاع‌رسانی، دارای ابعادی فراتر از مفهوم کتاب است و شامل تولید، فرایند گردش و اشاعه اطلاعات نیز می‌شود و مباحثی را درگیر می‌کند که امروزه در اخلاق فناوری اطلاعات نیز بحث می‌شود. مرور ادبیات اخیر اخلاق در کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌تواند به وضوح آشکار سازد که مباحث اخلاق فناوری اطلاعات شکلی جدایی ناپذیر از اخلاق کتابداری یافته‌اند و کاملاً با آن مطرح می‌شوند. لذا به نظر می‌رسد اخلاق حرفه‌ای کتابداری و اطلاع‌رسانی، اخلاق حرفه‌ای مربوط به اطلاعات است. این فضای اطلاعات، امروز بخشی از منازل افراد نیز هست و کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، با شدت و حدت بیشتری درگیر آن هستند زیرا مراکز غنی از اطلاعات می‌باشند (شقاقی، ۱۳۹۹). انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و پژوهشی^۱ برای سواد اطلاعاتی در آموزش عالی (۲۰۱۶) نشان می‌دهد که کتابداران باید به کاربران کمک کنند تا در مورد اقدامات برخط خود تصمیمات آگاهانه بگیرند. کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام نیاز دارند که بیش از پیش آموزش ببینند و در این زمینه با کاربران مشارکت کنند. ابزارهای مفیدی وجود دارد که در متون ایالات متحده آمریکا بنا شده است که به کتابداران و کاربران کتابخانه‌ها کمک می‌کند تا درباره حریم شخصی برخط بیاموزند. این‌ها شامل مجموعه ابزارهایی است که توسط پروژه آزادی کتابخانه^۲ و منابع موجود در وبسایت انجمن کتابخانه‌های آمریکا (۲۰۱۴) ارائه شده است. این نوع ابزارها هنوز در مقیاس ملی در ایران وجود ندارند. برای کمک به کتابداران در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط در ایران اطلاعات بیشتری لازم است. یافته‌های این

² Library Freedom Project

¹ ACRL (Association of College & Research Libraries)

۲. با توجه به اینکه این مطالعه تنها کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام را مورد بررسی قرار داده است، نه کتابدارانی که در سایر کتابخانه‌ها مانند کتابخانه‌های دانشگاهی یا کتابخانه‌های ویژه مشغول به کار هستند و از آنجا که سواد و چالش‌های مربوط به حریم خصوصی مربوط به کلیه کتابخانه‌ها است، باید رفتارها و نگرش کلیه کتابداران مورد بررسی قرار گیرد. لذا، به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌های مشابهی را در بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی و غیره را در استان ایلام و در سایر استان‌ها برای تحلیل وضعیت و تصمیم‌گیری دقیق‌تر، انجام دهند.

به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌گردد که پژوهش‌هایی به صورت نیمه آزمایشی انجام پذیرد و دوره‌هایی برای آموزش سواد حریم خصوصی برخط در کتابخانه به کاربران آموزش داده شده تا میزان نگرانی و سطح سواد آن‌ها پس از آموزش مورد ارزیابی قرار بگیرد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از کلیه افرادی که در انجام پژوهش حاضر همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

تعارض منافع

نویسندگان، اعلام می‌دارند در رابطه با انتشار مقاله ارائه‌شده، هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

منبع حمایت‌کننده

پژوهش حاضر، پژوهشی مستقل و بدون دریافت هرگونه حمایتی انجام شده است.

۲. از آنجایی که تجربه استفاده از اینترنت و تسلط بر استفاده از اینترنت با نگرانی‌های مربوط به حریم خصوصی برخط رابطه غیرمستقیم (منفی) دارد (یائو، رایس و والیس^۱، ۲۰۰۷)، لذا آموزش‌های لازم در این زمینه نیز می‌تواند بر کاهش نگرانی کتابداران تأثیرگذار باشد.

۳. با توجه به اینکه اثربخشی درک شده از مقررات دولتی مربوط به حفظ حریم خصوصی، نگرانی‌های راجع به حریم خصوصی برخط را کاهش می‌دهد (اسکرینجاریچ، بوداک و راج، ۲۰۱۹)، لذا مقررات و قوانین مربوطه در این زمینه باید به نحو احسن اجرا شوند تا کتابداران تأثیر این قوانین را در عمل حس بکنند.

۴. از آنجایی که عده قابل توجهی از کتابداران بر این باور بودند که کتابخانه‌ی آن‌ها در زمینه حفظ حریم خصوصی برخط اصلاً سیاستی ندارد و عده‌ای دیگر نیز از بود یا نبود چنین سیاستی اصلاً خبر نداشتند؛ لذا، اگر سیاستی در این زمینه در کتابخانه‌های عمومی استان ایلام وجود دارد باید این سیاست‌ها و شیوه‌های موجود به کتابداران به‌طور کامل آموزش داده شود.

پیشنهاد‌های پژوهشی

۱. با توجه به اینکه در این پژوهش نگرش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام نسبت به حریم خصوصی برخط مورد بررسی قرار گرفته است. لذا، به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌گردد تا به مطالعه محتوای سیاست‌های حفظ حریم خصوصی در کتابخانه‌های عمومی استان ایلام و یا سایر استان‌ها بپردازند.

References

- Acquisti, A. & Grossklags, J. (2005). Privacy and rationality in individual decision making. *IEEE Security and Privacy Magazine*, 1(3); 26–33.
- Altman, I. (1977). Privacy Regulation: Culturally Universal or Culturally Specific? *Journal of social issues*, 3(33); 66-84.
- American Library Association (2008). Professional ethics. Retrieved from <http://www.ala.org/tools/ethics>.
- American Library Association (2014). Privacy tool kit. Retrieved from <http://www.ala.org/advocacy/privacy/toolkit>.
- Ard, B. J. (2016). Librarians as privacy advocates. *A Journal of Law and Policy for the Information Society*, 1(13); 161–173.
- Association of College and Research Libraries (2016). Framework for information literacy for

- higher education. Retrieved from: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/issues/infolit/Framework_ILHE.pdf.
- Azizi, Z. (2019). Investigating the factors affecting online privacy literacy of Razi university students. Master thesis, Razi University, Faculty of social sciences, Department of information science and knowledge. (In Persian)
- Azizi, Z., Rahimi, S., & Ahmadi, V. (2020). A Survey on Online Privacy Literacy Level of Razi University Students. *Jundishapur Education Development Journal*, 3; 472-484. (In Persian)
- Bartsch, M. & Dienlin, T. (2016). Control your Facebook: An analysis of online privacy literacy. *Computers in Human Behavior*, (56); 147-154.
- Coombs, K. A. (2004). Walking a tightrope: Academic libraries and privacy. *Journal of Academic Librarianship*, 6(30); 493–498.

¹ Yao, Rice & Wallis

- Derlega, V. J., Winstead, B. A., & Greene, K. (2008). Self-disclosure and starting a close relationship. New York: Psychology Press.
- Hamidi, H. (2015). Ethics and protection of children's online privacy with parental consent. *Quarterly Journal of Ethics in Science and Technology*, 10(3); 41-57. (In Persian)
- Hess, A. N., LaPorte-Fiori, R. & Engwall, K. (2015). Preserving patron privacy in the 21st century academic library. *Journal of Academic Librarianship*, 1(41); 105-114.
- Hosseini seno, A., Mazaheri, E. (2018). The effect of perceived privacy, security and trust on information sharing behavior on mobile social networks; the moderating role of the gender variable. *Iranian Journal of Information Science and Technology Research Quarterly*, 34(1); 245-274. (In Persian)
- Jeske, M., Intahchomphoo, C., Landriault, E., & Bioni, B. R. (2016). The intersection of freedom of information, privacy legislation and library services in Canadian jurisdictions. *Legal Information Management*, 1(16); 14-21.
- Lambert, A. D., Parker, M., & Bashir, M. (2015). Library patron privacy in jeopardy: an analysis of the privacy policies of digital content vendors. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 1(52); 1-9.
- Lee, H., Park, H., & Kim, J. (2013). Why do people share their context information on Social Network Services? A qualitative study and an experimental study on users' behavior of balancing perceived benefit and risk. *International Journal of Human-Computer Studies*, 9(71); 862-877.
- Nori, S., & Shahshojaee, A. (2010). Information ethics in the digital environment. *Quarterly Journal of National Library and Information Studies*, 90; 27-47. (In Persian)
- Parsazadeh, A., & Shaghghi, M. (2009). Public library and social reality construction. *Information research and public libraries*, 15(4); 29-60. (In Persian)
- Porqhrmany, B. (2013). Computer ethics, principles and rules. Tehran: First National Congress of the Emerging Cyberspace and Social Damage. (Persian).
- Shaqqi, M., & Vasfi, M. R. (2015). Searching for the historical roots of "information ethics" in library and information science. *Library and Information Sciences*, (18)2; 69-102. (In Persian)
- Shaqqi, M. (2020). A review of the book Professional Ethics in Library and Information Science. *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*, (20)10; 223-242. (In Persian)
- Siyasirad, F., & Bicharanlo, A. (1017). Patterns for using online privacy literacy strategies; Case Study: Instagram Girl Users. *Iranian Cultural Research Quarterly*, 10(3); 125-151. (In Persian)
- Skrinjaric, B., Budak, J., & Rajh, E. (2019). Perceived quality of privacy protection regulations and online privacy concern. *Economic Research-Ekonomska Zivnja*, 1(32); 982-1000.
- Trepte, S., Teutsch, D., Masur, P. K., Eichler, C., Fischer, M., & Hennhofer, A. (2015). Do People Know About Privacy and Data Protection Strategies? Towards the "Online Privacy Literacy Scale" (OPLIS). *Reforming European data protection law. Law, Governance and Technology Series*: Springer, Dordrecht.
- Tummon, N. & McKinnon, D. (2018). Attitudes and practices of Canadian academic librarians regarding library and online privacy: A national study. *Library and Information Science Research*, 2(40); 86-97.
- Turkmen, A, Ahmadi, M. (2007). Causes unethical issues in information systems. Tehran: 2th Regional Conference on Ethics and Information Technology. (In Persian).
- Yao, M., Rice, R. E., & Wallis, K. (2007). Predicting user concerns about online privacy. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 5(58); 710-722.
- Zavaraghi, R. (2009). Public libraries and their role in the cultural engineering of society. *Cultural Engineering*, 3(29 & 30); 41-58. (In Persian)
- Zimmer, M. (2014). Librarians' attitudes regarding information and Internet privacy. *The Library Quarterly*, 2(84); 123-151.

